

محرم از نگاه تصویر

موسی فقیه حقانی

السَّلَامُ عَلَيْكَ وَحَلَىٰ طَلَلًا نَكَيْطًا جَعِينًا.

سلام بر تو و بر فرشتگان سر بر آستان نهاده‌ات (زیارت ناحیه مقدسه)

اگر به تأخیر انداخته مرا روزگاران، و بازداشت مرا از یاری
تو تقدیر الهی و نبودم تا بچنگم با کسانی که با تو جنگیدند
و با آنان که با تو به دشمنی برخاستند، به دشمنی برخیزم،
اگر عوض | بر تو زاری می‌کنم صبح و شام، و از دیده روان
می‌سازم برای تو خون به جای اشک روان به عنوان
حسرت بر تو و به عنوان تأسف بر آنچه که بر تو وارد شد و
به عنوان سوز دل تا اینکه بمیرم به مصیبت جانفرسا و غصه
جانکاه تو | یا ابا عبدالله |

(حضرت ولی عصر (عج) - زیارت ناحیه مقدسه)

کاش بودم شعله تا شمع مزارات می‌شدم	چلچراغ زائر شب زنده‌دارت می‌شدم
کاش بودم پرچم حاشیه‌دار ماتمات	تا که زینت‌بخش بزم سوگواریت می‌شدم
کاش بودم حلقه حلقه همچو زنجیر عزا	بر کف دل بیقراری بی‌قراریت می‌شدم
کاش بودم خاک و می‌دادی بها بر من که من	خاک پای ذوالجناح راهوارت می‌شدم
کاش می‌بودم سپر تا در هجوم تیغ مست	مانع شمشیر خصم نابکارت می‌شدم
کاش بودم قطره آبی و از روی و فسا	شبنم لبهای خشک شیرخوارت می‌شدم
کاش بودم در شب شام غریبان تا که من	پاسدار خیمه بی‌پاسداریت می‌شدم

***

باز این چه شورش است که در خلق عالم است

هر ساله با فرا رسیدن ماه محرم شوری جانسوز وجود شیعیان اهل بیت (ع) و شیفتگان عدالت و آزادی را می‌گذارد. چرا که کربلا حدیث شوریدگی و عاشقی و یاد قهرمانانش الهامبخش مبارزه بر علیه ظلم و ظالمان در همیشه تاریخ است. پیشینه این گداختگی و سوز و گداز به سالها قبل از وقوع حادثه عاشورا بازمی‌گردد. سالها قبل از شهادت مظلومانه سالار شهیدان به همراه خاندان و اصحابش، پیامبر اکرم (ص) در حالی که حسین (ع) را بر زانوی مبارک خود نشانده بودند فرمودند: «إِنَّ لِقَتْلَ الْحُسَيْنِ حَرَارَةً فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لَا تَبْرُدُ أَبَدًا»^۱ برای شهادت حسین حرارتی در دل‌های مؤمنین است که هرگز به سردی نمی‌گراید.^۱ پیامبر (ص) خود مدام بر پاره تن خویش می‌گریست. آورده‌اند که رَحْمَةٌ لِلْعَالَمِينَ و رسول امین که هیچ توقعی از امت خود جز دوستی و مودت اهل بیتش نداشت، هر گاه حسین (ع) را می‌دید و یا به یاد می‌آورد گریه بر او غالب می‌شد و گاهی نیز اشکریزان بر گلوی او بوسه می‌زد.^۲ آن صاحب خُلق عظیم در شب معراج وقتی به کربلا رسید شهادت حسین و یارانش را دید.^۳ و پس از آن تا پایان عمر از یادآوری آن صحنه‌ها می‌گریست.^۴ و او در این مصیبت تنها نبود، مجاهد از ابن عباس نقل می‌کند:

روزی هنگامی که در رکاب امیر المؤمنین علی (ع) عازم صفین بودیم به نینوا نزدیک شط فوات رسیدیم علی (ع) به شدت گریست و گفت پیامبر (ص) مرا خبر داد که به سوی اهل بغی می‌روی و به سرزمینی می‌رسی که حسین با هفده نفر از اولاد من و فاطمه (س) در آنجا کشته می‌شوند نام این سرزمین در آسمانها معروف است به کرب و بلا.

ابن عباس می‌گوید مولای متقیان سپس چندان گریست که به رو در افتاد و غش کرد.^۵ همچنین هر وقت در مدینه حسین (ع) را می‌دید می‌گریست و می‌گفت: «ای سبب گریه هر مؤمن»^۶ و در محراب مسجد کوفه وقتی خود به خون در غلطید به حسین (ع) فرمود: «یا ابا عبدالله تو شهید این امت خواهی بود»^۷ علی (ع) همچنین ابن عباس را از گریستن مسیح بر فرزند پیغمبر خدا، احمد مختار (ص) هنگامی که از کرب و بلا عبور می‌کرد آگاه نمود.^۸ قبل از مسیح (ع) دیگر انبیا نیز بر خون خدا و ذریه احمد (ص) گریسته بودند.^۹

۱. مستدرک وسائل، ج ۱، ص ۳۱۸. ۲. علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۴۲، صص ۲۶۱-۲۶۶.

۳. شیخ مفید، الارشاد، ایران، ۱۳۷۷ق. ج ۲، ص ۱۳۳. ۴. بحار الانوار، ج ۴۲، ص ۲۶۶.

۵. بحار الانوار، همان صص ۲۵۲-۲۵۴. ۶. همان، ص ۲۸۰.

۷. بحار الانوار، ج ۴۲، ص ۲۹۲. ۸. بحار الانوار، ج ۴۲، صص ۲۵۲-۲۵۴.

۹. همان، صص ۲۴۲-۲۴۵.

داغ شهادت مظلومانه حسین (ع) به قدری جانگداز بود که تمامی انبیاء و پاکان و صلحا و امامان مصیبت‌های وارده بر خود را فراموش کرده و بر مصیبت او می‌گریستند. آورده‌اند که هنگام شهادت مظلومانه حسن مجتبی (ع)، حسین (ع) بر حال برادر می‌گریست. مجتبی (ع) که جگرش بر اثر زهر شرحه شرحه شده بود به برادر گفت: لا یَوْمَ کَبِیْرُکَ یا ابا عبدالله - چرا گریه می‌کنی ای برادر، هیچ روزی مانند روز تو نخواهد بود، هجوم می‌آورند بر تو سی هزار نفر که همه ادعای مسلمانی دارند و خود را از امت جدا می‌پندارند. آنان اجتماع می‌کنند بر کشتن و ریختن خون و هتک حرمت تو و اسیری عیال و اطفال تو، پس آسمان در این حادثه خون و خاکستر می‌بارد، بلکه هر چیزی بر تو می‌گرید حتی وحشیان صحرا و ماهیان دریا.^{۱۱}

در روز واقعه، پس از شهادت اصحاب و اهل بیت نوبت جانبازی سالار شهیدان رسید، از صبح آن روز صورت مبارک امام (ع) لحظه به لحظه برافروخته‌تر می‌شد. نورانیت چهره چون ماه حسین (ع) چشمان دشمن را نیز خیره کرده بود. و این از آن جهت بود که لحظه دیدار فرا رسیده بود. امام (ع) سحر روز عاشورا رسول خدا (ص) را در عالم رؤیا زیارت کرد، و دریافته بود که وقت رحیل نزدیک شده است. رسول خدا (ص) به فرزندش بشارت داد که: «ای فرزند توئی شهید آل محمد (ص) و اهل آسمانها به قدم تو متبشرند...»^{۱۲}

امام (ع) یک‌تنه به صف دشمن زد. خصم نا جوانمردانه از هر سو حمله می‌کرد و با ضربات متعدد شمشیر، نیزه و تیر بدن مطهر امام را نشانه می‌گرفت. وقتی حسین (ع) با تن پاره پاره بر زمین افتاد زیر لب می‌گفت: «اللَّهُمَّ مَتَّعِنِ الْمَكَانَ الْعَظِيمَ الْجَبْرُوت... ای خداوند بلندمرتبه...»^{۱۳} نورانیت سربسلسله احرار چشم قاتل را خیره کرده بود. نجوای امام با معبود خود در آن حالت یادآور مناجات او در روز عرفه بود مگر او در روز نهم ذیحجه، قبل از روز قربانی با خدای خود نمی‌گفت:

اللَّهُمَّ لِي أَرْغَبُ إِلَيْكَ... لِي كُنْتُ مِنَ الْمُؤَجِدِينَ... لِي كُنْتُ مِنَ الْخَائِفِينَ... لِي كُنْتُ مِنَ الرَّاجِينَ... لِي كُنْتُ مِنَ الرَّاغِبِينَ... لِي كُنْتُ مِنَ الْمُهْلِلِينَ... لِي كُنْتُ مِنَ السَّائِلِينَ... لِي كُنْتُ مِنَ الْمُسْتَبِحِينَ... يَا غَايَةَ الطَّالِبِينَ وَ مُنْتَهَى أَمَلِ الرَّاجِينَ... مَتَى غِيَبْتَ حَتَّى تَحْتَاجَ إِلَى دَلِيلٍ يَدُلُّ عَلَيْكَ وَ مَتَى بَعْدَتْ حَتَّى تَكُونَ الْأَنْارُ هِيَ الَّتِي تُوصِلُ إِلَيْكَ عَمِيثٌ عَيْنٌ لَا تَرَاكَ عَلَيْهَا رَقِيْبًا وَ خَسِرَتْ صَفْقَةُ عَبْدِكَ كَمْ تَجْعَلُ لَهُ مِنْ حُبِّكَ نَصِيْبًا... الهی... فَأَرْجِعْنِي إِلَيْكَ... فَأَهْلِنِي بِبُورِكَ إِلَيْكَ...

۱۰. بحار الانوار، ج ۴۵، ص ۲۱۸، ۱۱. بحار الانوار، ج ۴۵، ص ۳.

۱۲. شیخ طوسی، مصباح‌المتجدد، تهران، ۱۳۳۸ قمری، ص ۷۵۹.

بارالها من مشتاق تو هستم... این منم که از یکتاپرستانم، این منم که از ترسنده‌گان بوده‌ام، این منم که از بیمناکانم، این منم که از امیدواران مشتاقم، این منم که از مشتاقانم، این منم که از تسبیح‌گویانم، این منم که از درخواست‌کنندگانم، این منم که از نیایش‌پیشگانم، ... ای آخرین خواسته مشتاقان و ای منتهای آرزوی امیدواران... کی پنهان بوده‌ای تا نیازمند دلیلی باشی که به تو رهنمون شود؟! کی دور شده‌ای تا آثار و نشانه‌ها ما را به تو رسانند؟! کور است چشمی که تو را بر خود نگهدار و مراقب نبیند، و زیان‌زده است داد و ستد کسی که از محبت خود برایش نصیبی قرار نداده‌ای... خدایا اکنون مرا (که بی‌تاب وصالم) از راه پوشش انوار (جمال و جلالت) و رهنمایی (شهود و) بینادلی به خود جلب کن... تا به بارگاه وصال بار یابم... ای معشوق یگانه من، این ذلت عاشقانه من است که پیش رویت عیانست و این حال شکسته و سوز عشق من است که بر تو پنهان نیست از تو وصال را جويا هستم و به تو بر تو رهنما خواهم پس با تجلی نورت مرا به خود رهنمون شو و با (خلوص و) صدق عبودیت مرا نزد خود به پای دار... پروردگارا مرا با حقایق مقربات بیارای و به طریقه مجذوبان (مشتاقت) به راه انداز... به آستان تو پیوسته‌ام دورم مکن و بر درگاهت ایستاده‌ام مرا مران... تویی که انوار (تجلیات جمال) خود را در دل‌های اولیائت تاباندی تا تو را شناختند و به یکتایی ستودند، تویی که بیگانگان را از دل عاشقانت زدودی تا جز تو را دوست ندارند و پناهی نگیرند... چه دارد آنکه تو را ندارد؟ و چه ندارد آنکه تو را دارد؟... ای آنکه شیرینی انس خود را به دوستدارانت چشاندی... با رحمتت مرا بطلب تا به وصال رسم و با فضل‌ت مرا جذب کن تا یکسر به تو رو کنم...^{۱۳}

گودی قتلگاه پر از نور بود، عرق مرگ بر پیشانی امام(ع) نشست، با گوشه چشم به خیمه‌ها نگرست، نگران اهل بیت(ع) بود. ذوالجناح شیعه‌کنان به حالت گریه به سوی خیمه‌ها شتافت. اهل حرم که وضع را چنین دیدند شیون‌زنان به سوی قتلگاه شتافتند. قاتل فاجر که گویی کور شده بود خنجر خود را می‌کشید و حسین(ع) در آستانه وصال دوست زیر لب می‌سرود: بِسْمِ اللّٰهِ وَ بِاللّٰهِ وَ فِی سَبِیْلِ اللّٰهِ وَ عَلٰی مِلَّةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ... لحظه‌ای بعد شمر با سری خونین و نورانی از گودال خارج شد. زینب(س) که بر بالای گودال نظاره‌گر پرواز خونین برادر بود و شیون‌کنان رسول خدا را به نظاره می‌خواند صدای آشنای مادر را شنید که بر مظلومیت فرزند خود می‌گریست و هم‌نوا با آنان آسمان و ساکنان نازک دل آن نیز می‌گریستند. از آن روز تاکنون داغ شهادت حسین(ع) هر صاحب دل آزاده‌ای را می‌گریاند و مؤمنین در غم او مویه‌کنان و موی‌کنان به اقامه عزا می‌پردازند. با فرا رسیدن ماه محرم اهل بیت(ع) و امامان شیعه را غمی بزرگ فرا می‌گرفت و به

۱۳. فوازهایی از دعای عرفه

عزاداری سالار شهیدان مبادرت می‌کردند. در این میان ذخیره پروردگار و منتقم خون خدا (روحی فداه) هر روز و شام در غم شهادت جدش خون‌جگر از دیدگان جاری می‌سازد و از خداوند ظهور خود را می‌طلبد.

شیعیان نیز با تاسی بر امامان خود همه ساله با اقامه عزا تسلا دهند قلب اهل بیت عصمت و طهارت بوده و با گر امیداشت یاد شهدای کربلا مشعل فروزان قیام بر علیه ظلم و ستم را در خلال سالیان دراز مشتعل نگاه داشته‌اند. ملت ایران به عنوان شیفتگان اهل بیت (ع) در طول تاریخ اسلامی خود ضمن اقامه عزا برای شهیدان کربلا با الگو قرار دادن سیره سیدالشهداء (ع) همواره با رنگ و بوی کربلایی به مقابله با ظلم حاکمان و زورگویان پرداخته‌اند. شیعه دانماً از خداوند می‌خواهد که خونخواهی حسین (ع) به رهبری پیشوایی پیروز از خاندان محمد (ص) را روزی او کند.^{۱۴} با دوستان او اعلام دوستی و با دشمنان او دشمنی ابراز می‌دارد.^{۱۵}

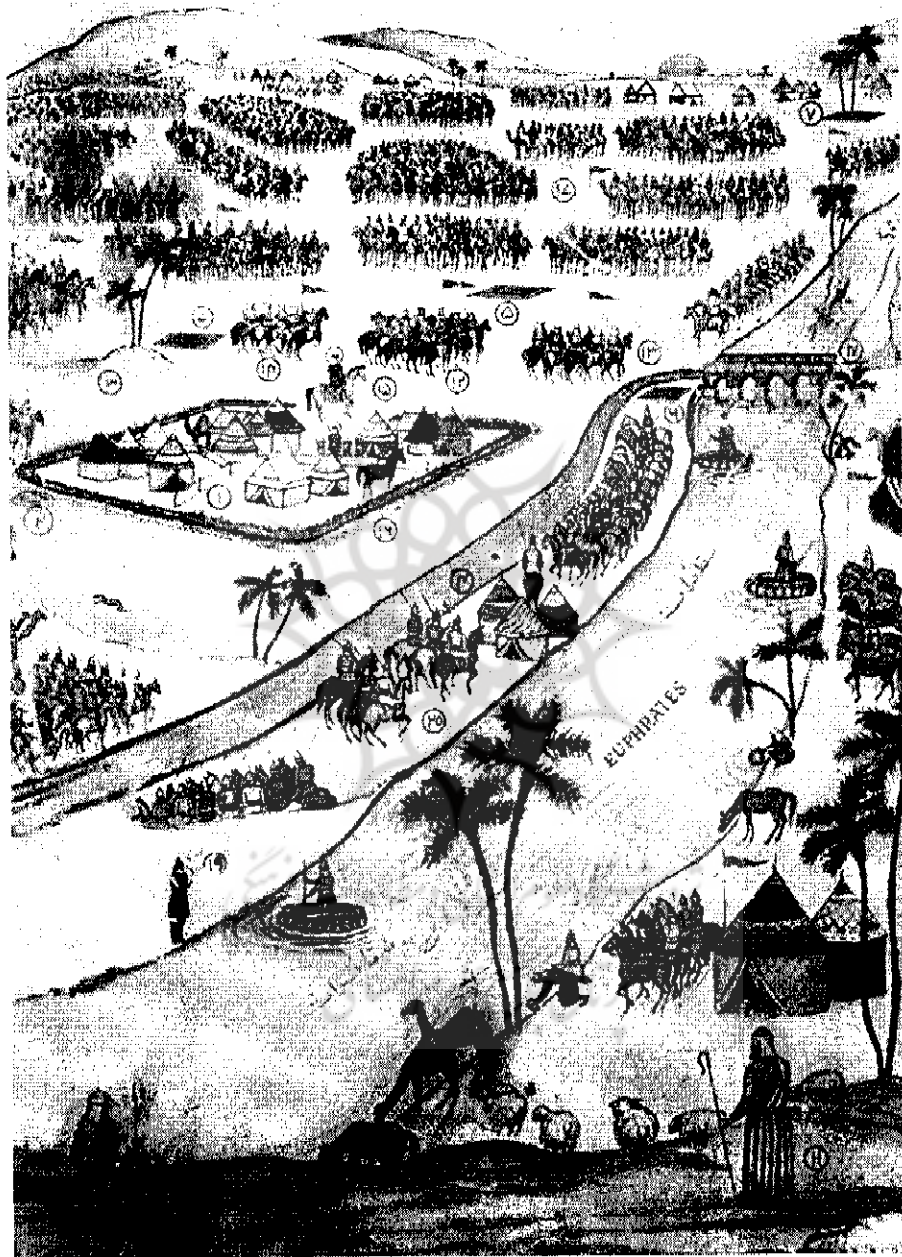
چنین دستمایه و تفکری، از شیعه عنصری انقلابی و ظلم‌ستیز ساخته است که همواره خواب خوش ظالمان را آشفته می‌سازد. نگاهی به نهضت‌های شیعی در طول تاریخ تشیع نشان می‌دهد که تاسی بر قیام عاشورا موتور محرک تمامی این نهضتها می‌باشد. در نهضت اسلامی ایران نیز به رهبری امام خمینی مانند اغلب قیام‌های دینی ایرانیان، قیام عاشورا و پیروی از سالار شهیدان نقش اصلی و کلیدی ایفا می‌کند و عامل اصلی پیروزی، بقا و پیشرفت انقلاب اسلامی به شمار می‌آید.

حسین (ع) چراغ هدایت و کشتی نجات و سالار شهیدان و خون خدا می‌باشد. در تربت پاکش شفا و در تحت گنبدش استجابت دعا^{۱۶} و در زیارت قبر مطهرش ثواب بسیار روزی می‌شود. ملت ایران در سال ۱۳۸۱ شمسی بار دیگر دو محرم و دو عاشورا را تجربه می‌کنند. از این رو این سال را سال «عزت و افتخار حسینی» نامگذاری کرده‌اند. تقارن این دو محرم با عید نوروز و حرمت‌داری مردم شریف ایران در این ایام که قدمتی دیرینه دارد بیانگر نفوذ محیط اهل بیت (ع) در عمق جان ایرانیان است. به پاس این همه خلوص و صفا و در تقدیس این عشق آسمانی عکس‌های این شماره از فصلنامه را نیز اختصاص به بزرگداشت محرم در نزد ایرانیان می‌دهیم. امید که مقبول نظر آن رحمت واسعة الهی و باب نجات امت و دوستانان صمیمی آن امام همام بیافتد.

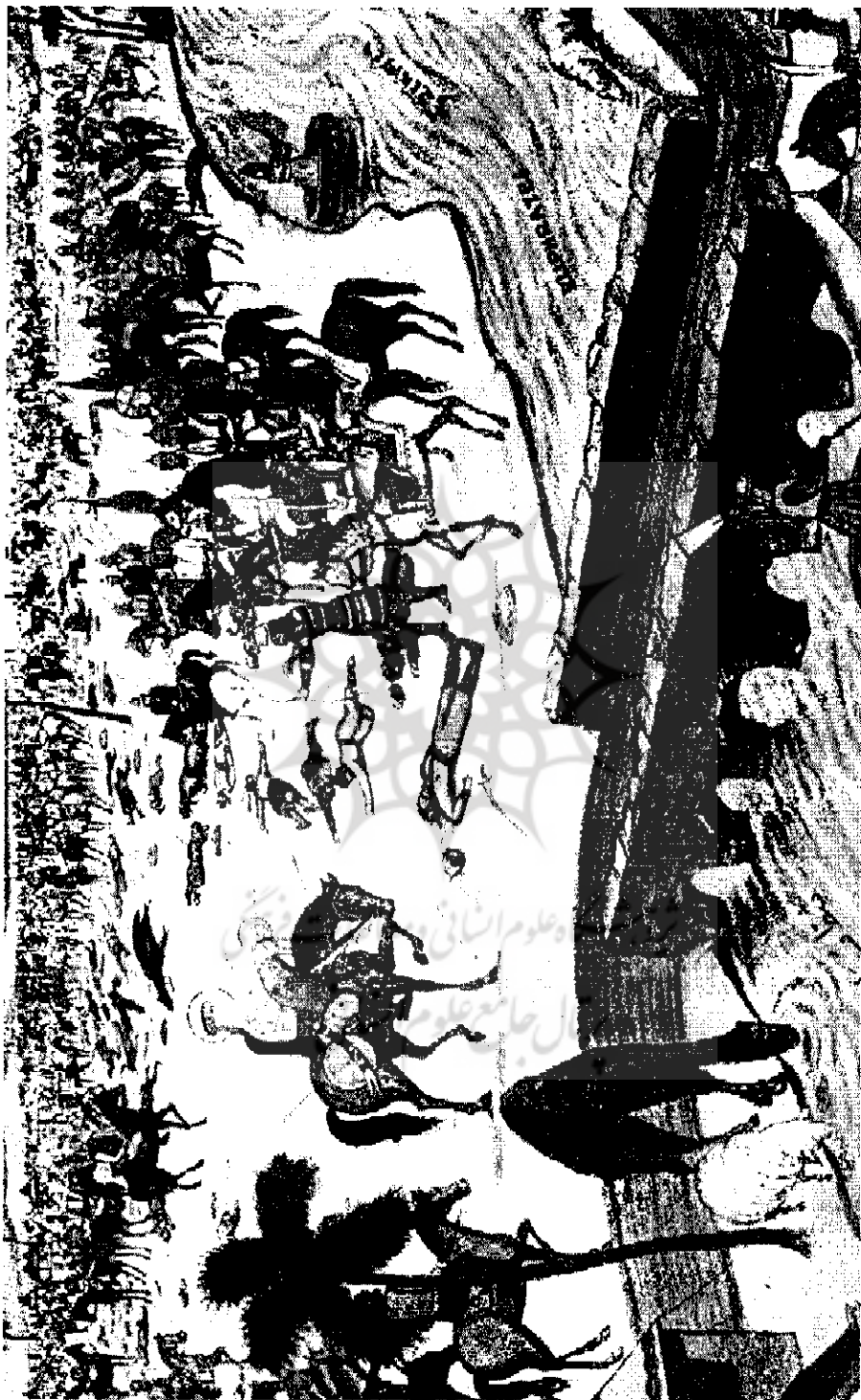
لازم به ذکر است که شش عکس و نقاشی ابتدای این بخش توسط جناب حاج حسین جان‌نثار و عکس مربوط به هیئت آل‌احمد نیز توسط جناب آقای مهدی آل‌احمد در اختیار نگارنده گذاشته شده است که به این وسیله کمال تشکر خود را از آن بزرگواران اعلام می‌دارم.

۱۴. ان یزرفی طلب تارك مع امامه مضمور من اهل بیت محمد (زیارت عاشورا)

۱۵. ائیی سلمة لعل سالمکم و خزئت لعل حاربکم. (زیارت عاشورا) ۱۶. زیارت ناحیه مقدسه

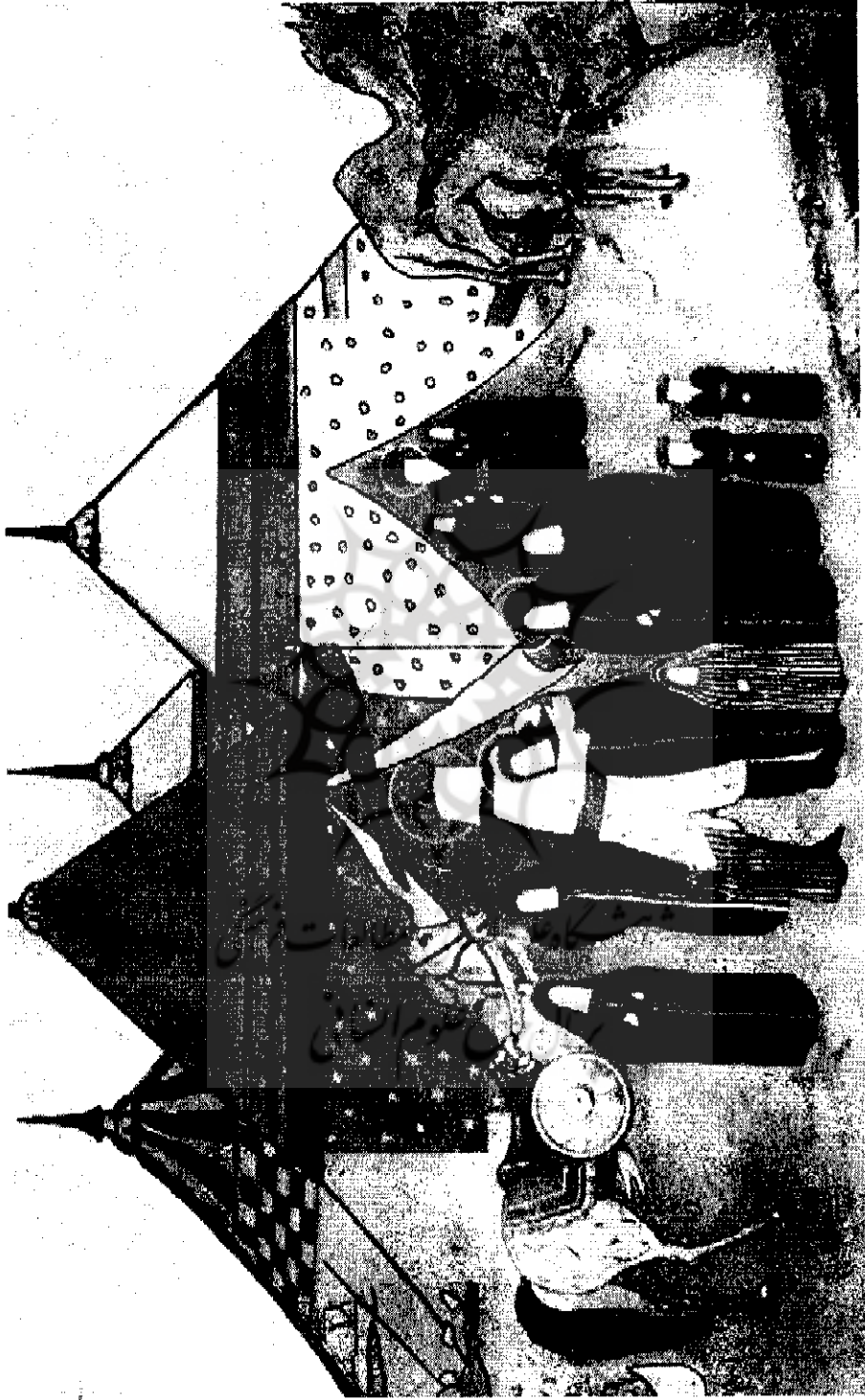

نقاشی صبح عاشورا، صف‌آرایی سپاه کفر در مقابل اهل بیت و اصحاب سیدالشهدا (ع)
 اثر نقاشی پاکستانی در دوره فاجاراً

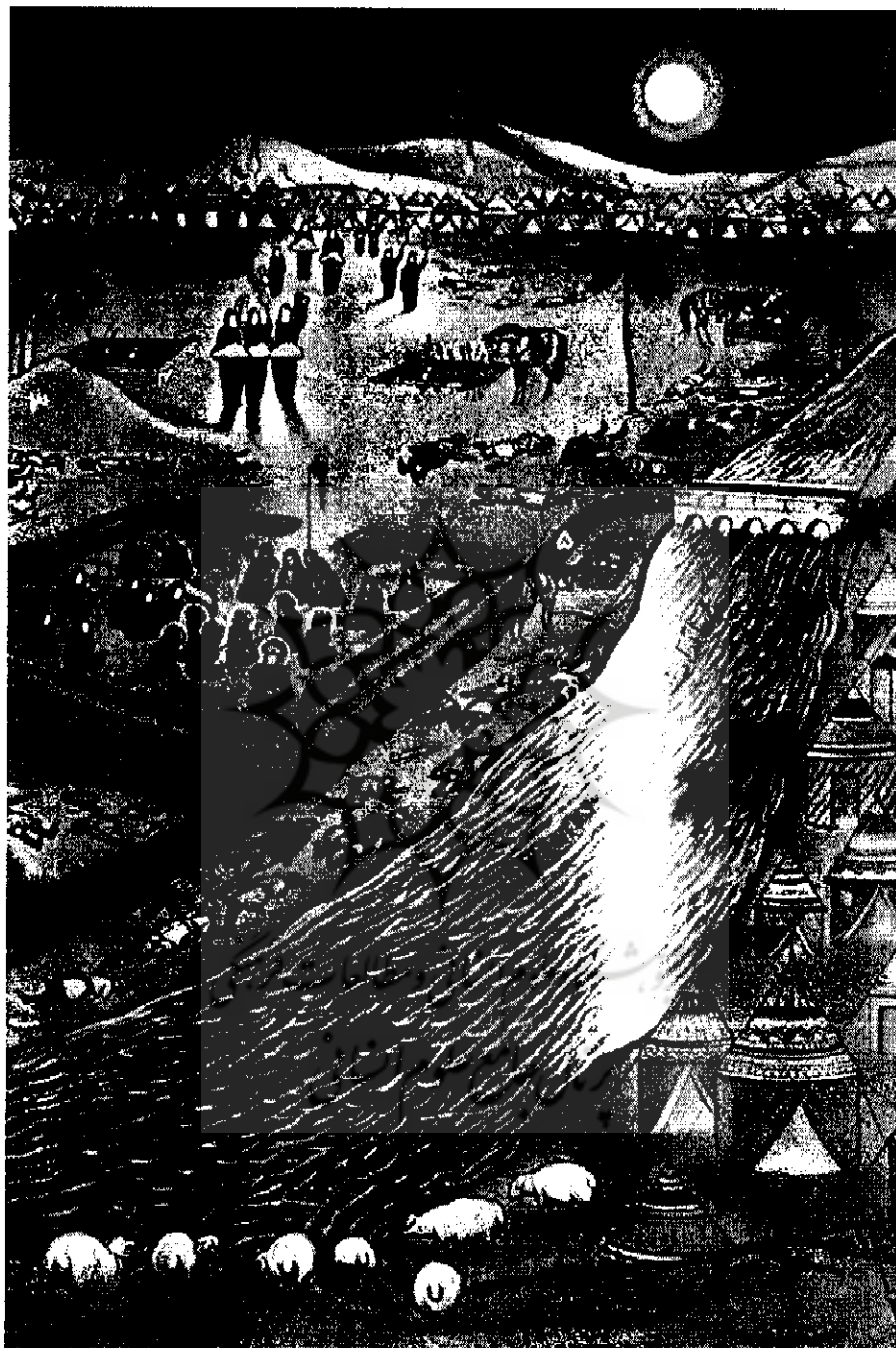

تقاشی صبح عاشورا، صحنہ شہادت حضرت علی (ع) اثر تقاشی پاکستانی در دورہ قاجار

نقاشی طهر عاشورا و دایع سیدالشهدا (ع) با اهل حرم اثر نقاشی پاکستانی در دوره قاجار

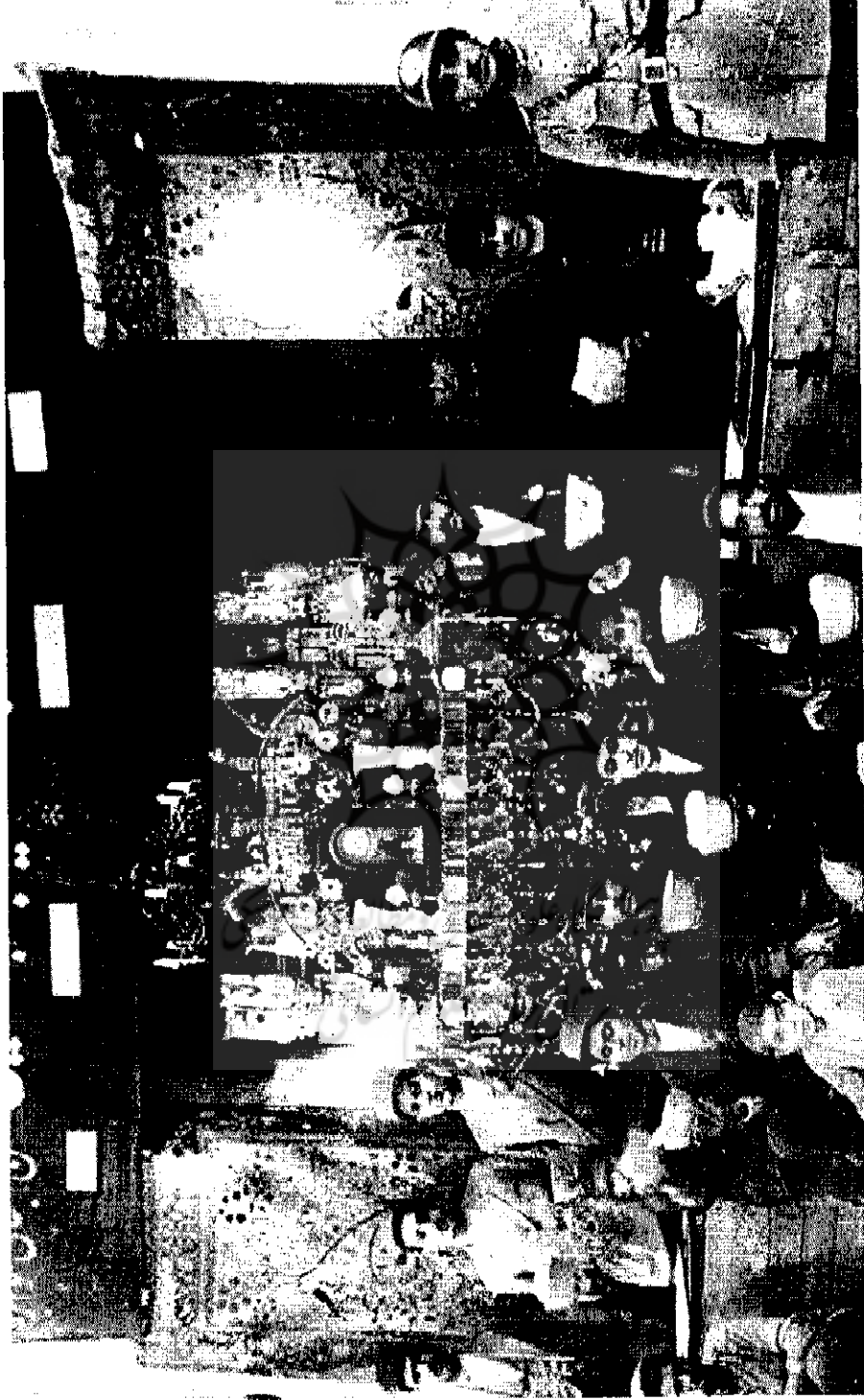

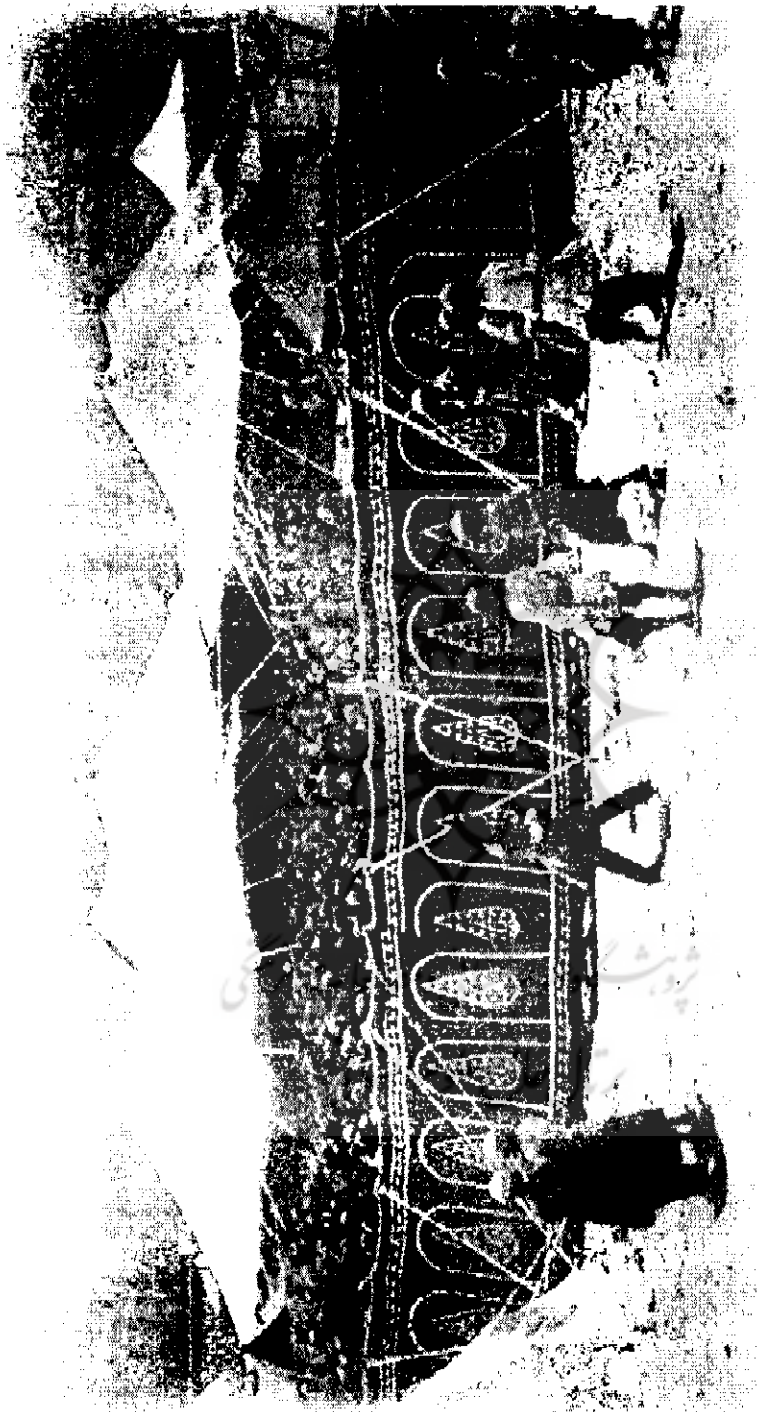

نقاشی شام غریبان خرابه نشینی اهل بیت (ع)

(آن شب که ماه گردون بر قتلگاه نابید گویی که یک چمن گل در خاک آرمیده) اثر نقاشی پاکستانی در دوره فاجارا

سقاخانه‌ای در بازار بزرگ تهران به تاریخ ۱۳۰۷ شمسی متعلق به خانواده جاننثار از سمت راست ایستاده ردیف جلو مأمور نظمی حسن جوانشیر، اسدالله جاننثار، نشسته بر روی نیمکت اصغر جاننثار، نفر وسط حاج رضا جاننثار (مؤسس سقاخانه)، اکبر جاننثار، عبدالله جاننثار [عکاس: ماشاءالله‌خان عکاس]

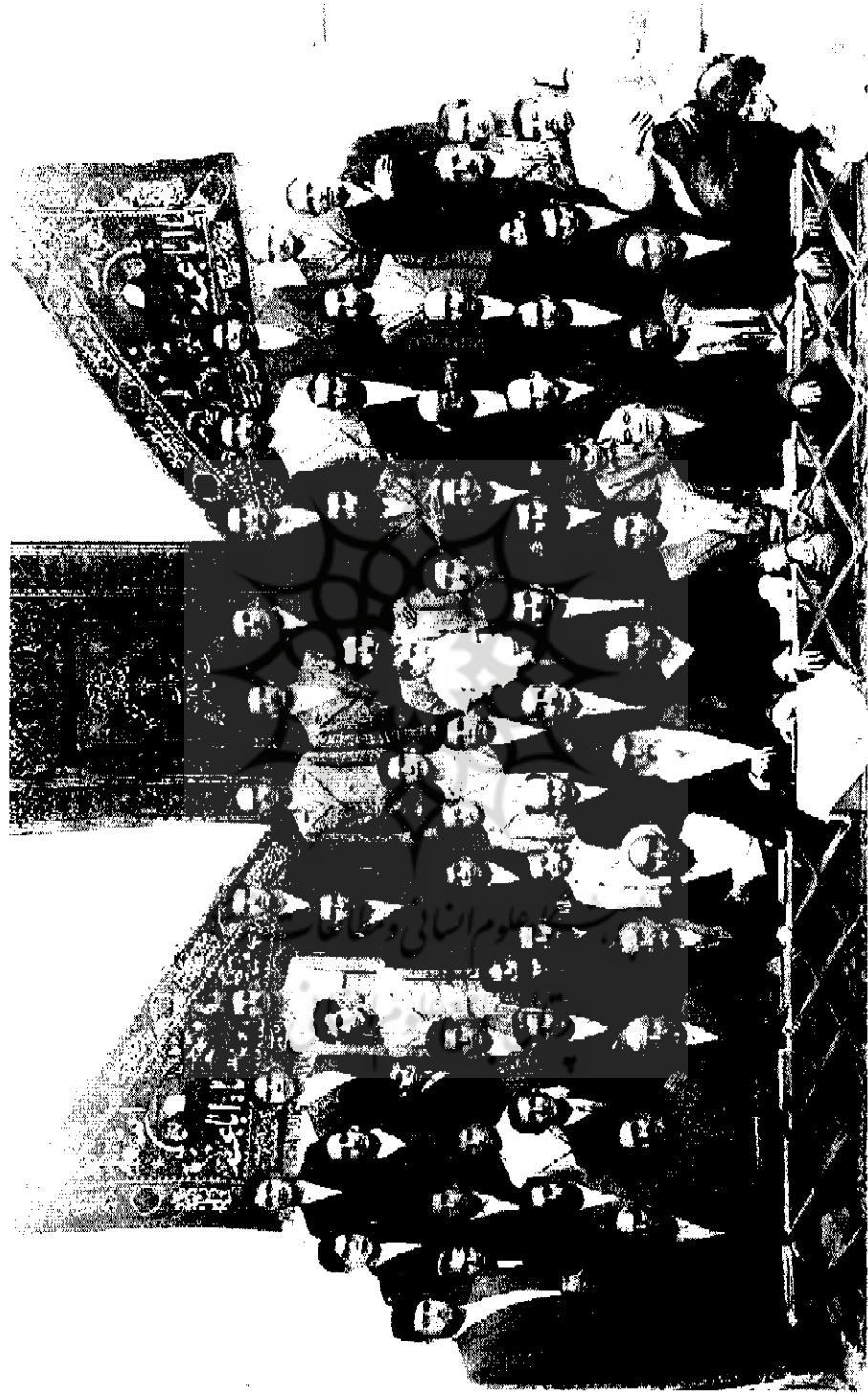
پوشش دیوانخانه‌ها، کنگره‌ها، کلاسها، کلاسهای تخصصی و کلاسهای تخصصی دیگر در استان تهران و شهرستانها

عزاداری روز عاشورای ۱۳۱۰ قمری در آشتیان

میست افتاقیون تهران، نفر وسط آقای سدهی از روحانیون و عاظ معروف تهران

تعدادی از اعضای هیئت آغا احمد به همراه فرزندان، رؤف اول نفر وسط آیت الله سید احمد طالقانی پدر جلال آغا احمد

عزاداری مردم تهران در روز عاشورا

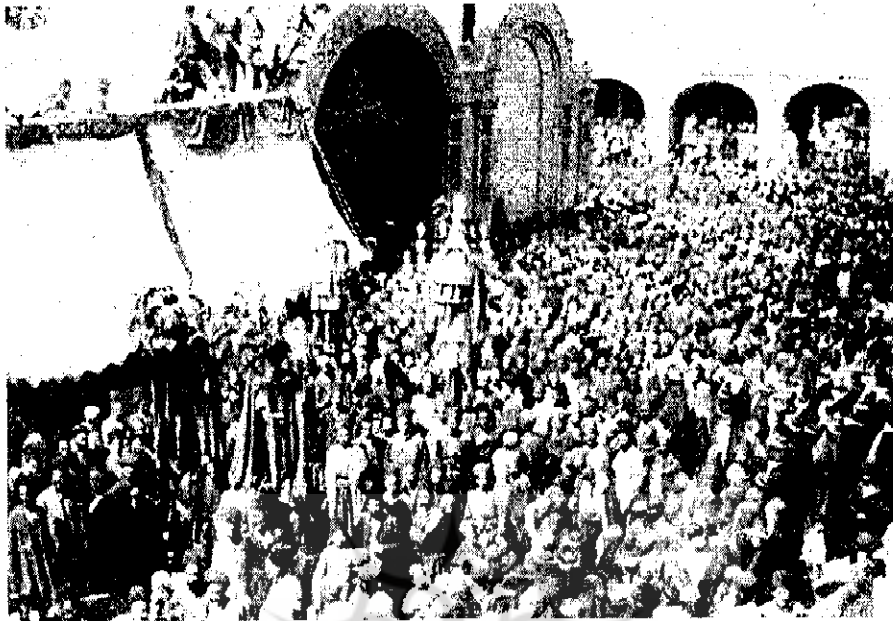
عزاداری مردم تهران در روز عاشورا

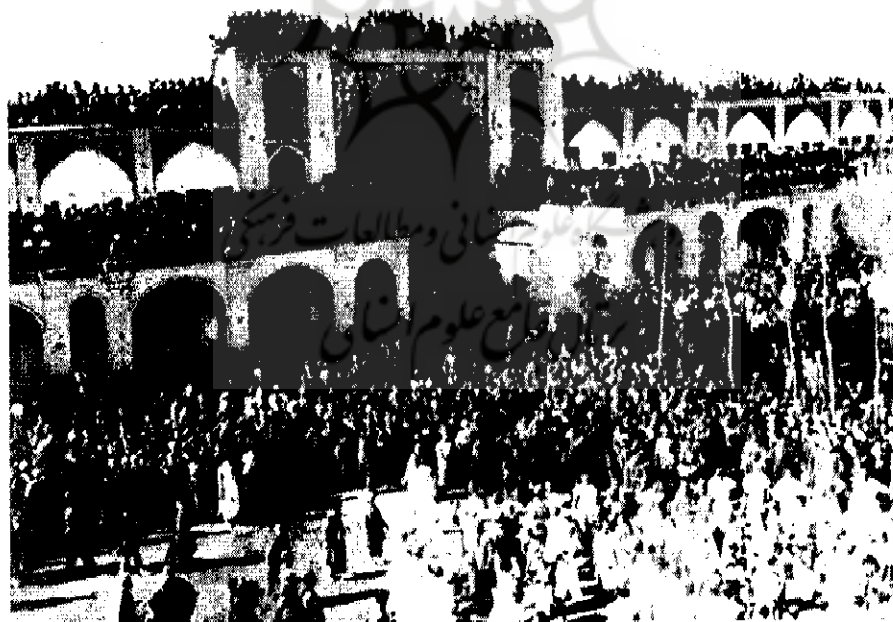
دسته زنجیرزن در شب عاشورا

سبزه میدان تهران در روز عاشورا

عزاداری مردم تهران در روز عاشورا

عزاداری مردم تهران در روز عاشورا در دوره قاجاریه

صحنه‌ای از مراسم عزاداری و روضه‌خوانی

حهران ایام عاشورا در تبریز

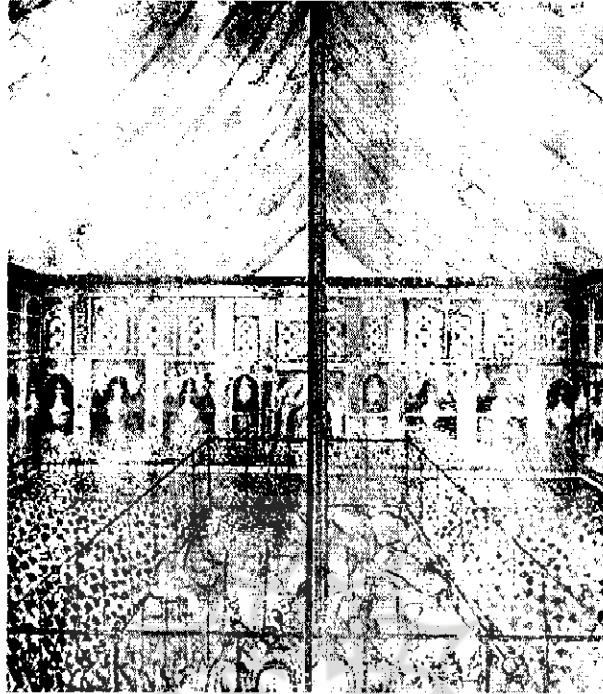
سبزه‌میدان تهران در روز عاشورا

مراسم روضه و عزاداری در تکیه دولت

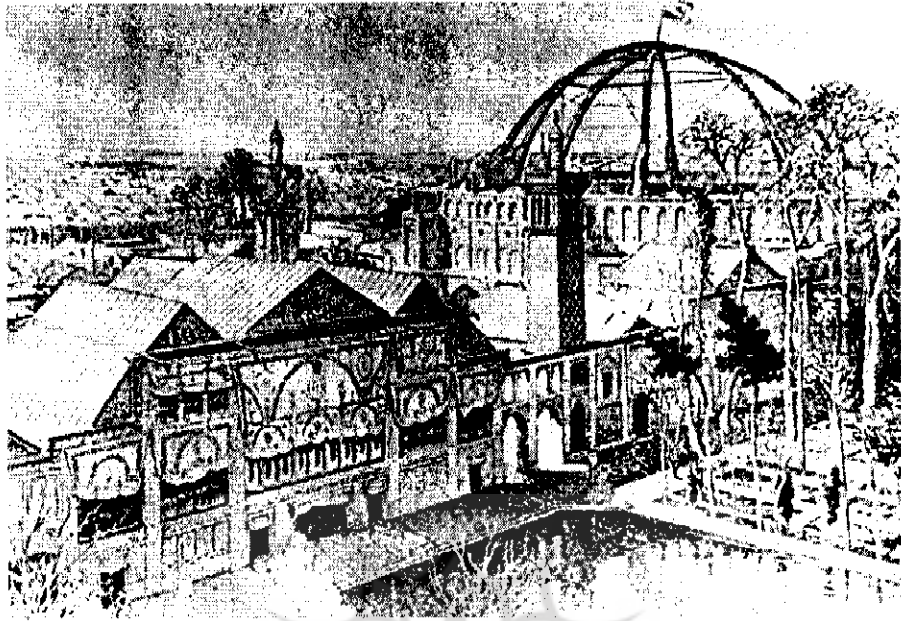
مراسم عزاداری و روضه‌خوانی زنانه

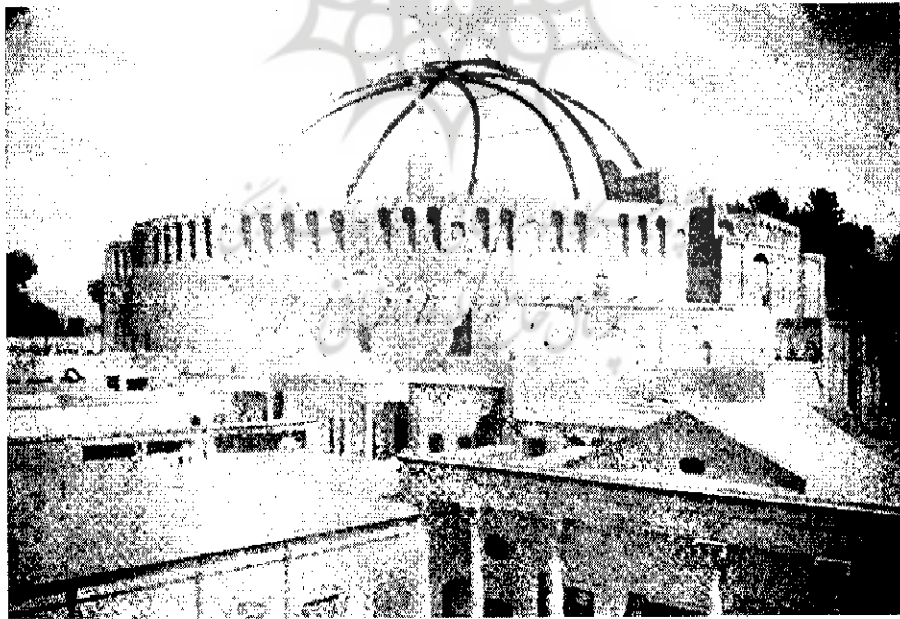
تکيه سلطنت آباد در سال ۱۲۷۶ ق

بخشی از بنای تکيه دولت و طيقان آن

عمارت بادگیر و تکیه دولت

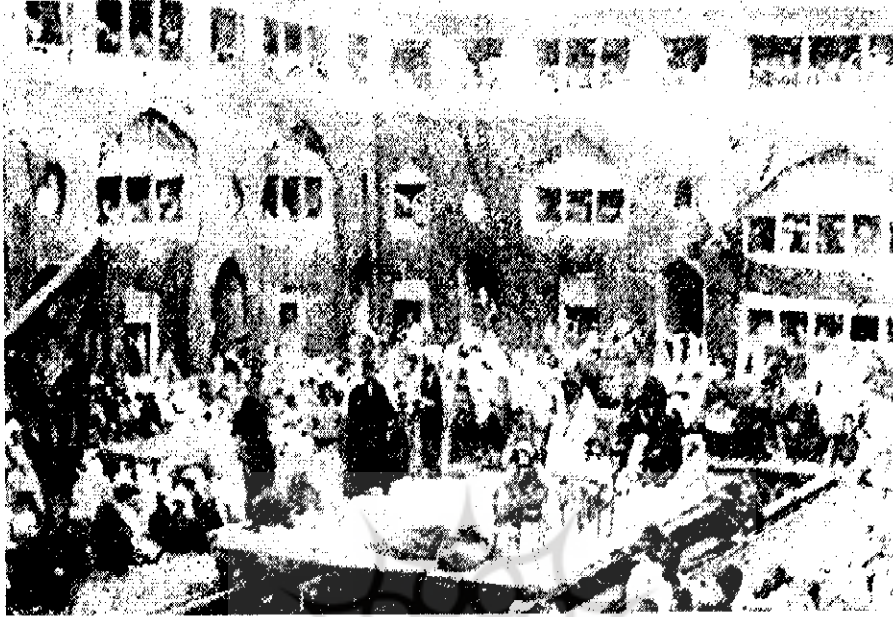
تکیه دولت

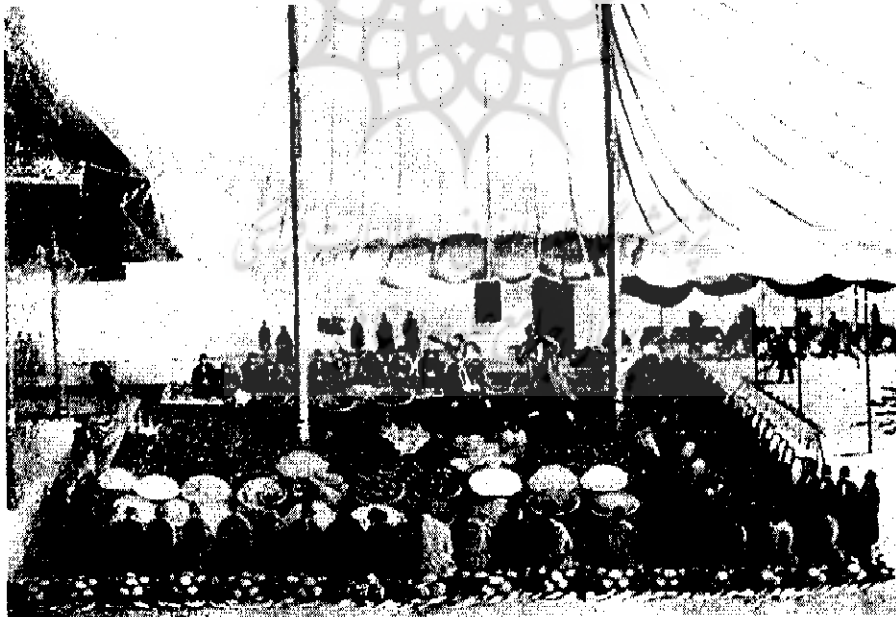
برده‌ای از وقایع روز عاشورا

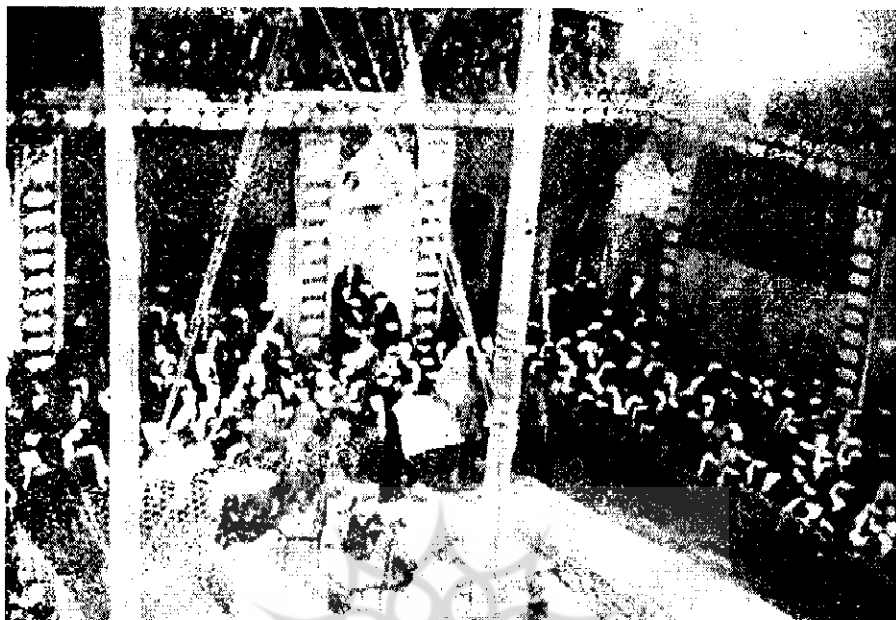
گروه تمزیه‌خوان

یک صحنه از مراسم تعزیه خوانی در روزگاران گذشته

مراسم تعزیه خوانی

مراسم تعزیه خوانی

شبه‌خوانها در تکیه دولت (معین‌الیکا) با در دست داشتن نسخه شبه‌خوانی

یکی از افراد تمزیه خوان

تمزیه خوان در تکیه دولت قاجار

تمزیه خوان در تکیه دولت قاجار

تصویر دیگری از شبیه‌خوانهای تکپه دولت

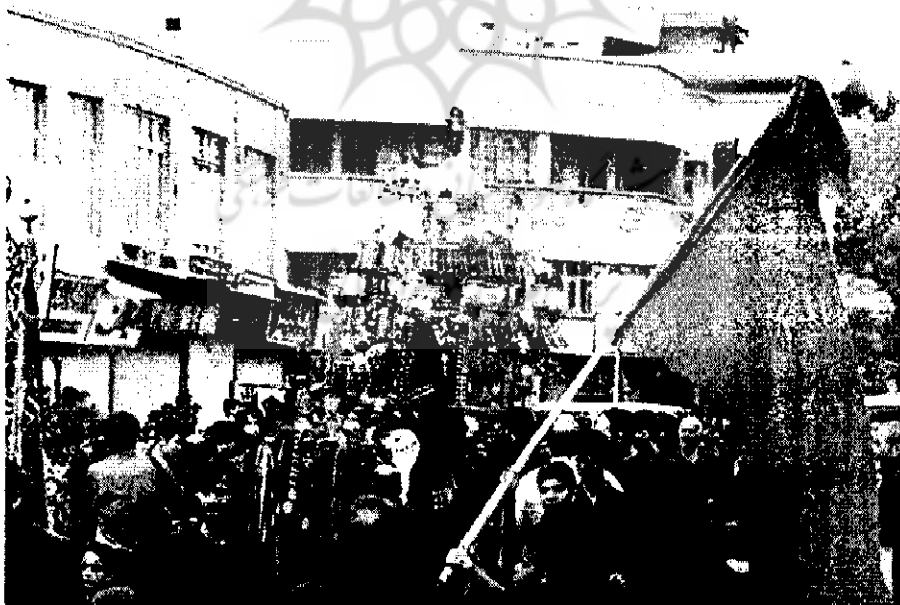
سه تن از تعزیه‌خوانان

گروه تمزیه خوان هنگام اجرای تمزیه

گروه تعزیه‌خوان هنگام اجرای تعزیه

عزاداری مردم تهران در روز عاشورا